

УДК 371.315:81

к.п.н., доцент Петрова Т.І.,
petrova.ti@knuba.edu.ua, orcid: 0000-0001-9009-0553,
доцент Паніна О.В., panina.ov@knuba.edu.ua, orcid: 0000-0002-8604-8712,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ РОЗУМІННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Розглянуто розуміння омонімічних форм як один із засобів інтенсифікації навчання зрілого читання англомовних текстів.

Ключові слова: професійно орієнтована іноземна мова, ЕРР, зріле читання, омонімія, інтерференція, розпізнавання омоформ.

Для сучасної методики викладання іноземної мови характерним є прагнення до раціоналізації навчання професійно орієнтованої мови. Професійно орієнтована англійська мова (ЕОР, English for Occupational Purposes або ЕРР, English for Professional Purposes [12]) в Україні є предметом навчання спеціалістів немовного, зокрема технічного, профілю.

Навчання професійно орієнтованої мови передбачає придбання та розвиток навичок читання і перекладу спеціальної літератури для отримання необхідної інформації, публічного мовлення, анотування та реферування, листування на фахові теми.

Читання на сучасному етапі, на думку С.К. Фоломкіної, є одним з важливіших засобів отримання інформації, оскільки вміння читати на іноземній мові не тільки підвищує рівень загальної освіти, а й розширює коло джерел сучасної науково-технічної інформації для фахівця і таким чином сприяє якісній професійній діяльності. [7] Розвиток навичок читання фахової літератури на іноземній мові, насамперед англійській мові, є важливим завданням підготовки з курсу професійно орієнтованої англійської мови [English for Specific Purposes, ESP] у технічному університеті.

Складовою частиною і важливим елементом володіння іноземною мовою фахівцями немовного профілю є зріле читання (термін С.К. Фоломкіної) літератури за професійним спрямуванням. Формуванню навичок зрілого читання були присвячені роботи численних авторів (Л.А. Абраменко, І.М. Берман, О.М. Єгорова, О.І. Ковальова, С.К. Фоломкина, Т.І. Ямчинська та ін.). Роботи цих та інших дослідників орієнтовані на подолання труднощів структурного характеру, які впливають на рівень мовленнєвих компетенцій з точки зору зрілого читання. Дослідження структурних особливостей тексту,

вивчення їх прикладного значення завжди було і залишається дуже важливим і актуальним питанням, особливо під час навчання читання. Тобто «Знання строевого (в широком смысле этого слова) материала и создание автоматизированных навыков узнавания дифференциальных признаков, существующих для того или иного элемента, которые в случае необходимости могут сознательно контролироваться читающим – вот что составляет одну из основ обучения пониманию иноязычного текста.» [8]

Такий напрям є досить плідним тому, що він здатний забезпечити якісні зрушення у підвищенні ефективності навчання читання.

Читання як вид мовленнєвої діяльності має свої особливості. Одна з них – відсутність інтонаційного оформлення елементів речення при їх візуальному сприйнятті у писемному мовленні, причому зовнішня подібність деяких елементів речення особливо ускладнює їх розуміння. Такі випадки зазвичай розглядають як явища омонімії. Омонімічні форми являють суттєві труднощі структурного характеру, які впливають на правильне осмислення писемного мовлення.

Отже, зосередимось на випадках зовнішньої подібності елементів речення як структурних особливостях писемного мовлення, які заважають удосконаленню вміння зрілого читання.

Виходячи з того, що «Орієнтація та опис загальносистемних властивостей тексту передбачає аналіз механізмів його оформлення, розкриття функціонально обумовленої текстової значущості окремих елементів.» [11], і розглядаючи мову як систему [1], стало можливим виявити ряд існуючих у сучасній англійській мові закономірностей зовнішньої подібності елементів речення як структурних особливостей писемного мовлення. Серед них були визначені такі, як:

- контактне розташування елементів речення;
- зовнішня подібність лексико-граматичних форм.

В робочому порядку їх розглянуто як омоформи, які є базовим матеріалом для забезпечення інтенсифікації розуміння англомовних технічних текстів.

На основі квалітативного і статистичного аналізу всі встановлені випадки зовнішньої подібності елементів речення класифіковано як моделі омоформ. Така класифікація здійснена з метою пошуку засобів інтенсифікації процесу навчання читання англомовних текстів. Вона служить базою методичної інтерпретації статистично значущих лексико-граматичних омоформ.

Як зазначено вище, явище омонімії є небезпечним з точки зору дезорієнтації при читанні, тобто при візуальному сприйнятті писемного мовлення, і часто призводить до помилок у розумінні структури речення.

Поправки вносять зазвичай інтуїтивно, що заважає точному сприйняттю інформації. [3] Тому виникає необхідність вирішення ряду прикладних задач, які забезпечують засвоєння встановлених особливостей тексту, тобто моделей омоформ та засобів їх розпізнавання.

Для подолання труднощів у практичному плані потрібні подальші теоретичні дослідження з методики навчання розмежуванню омоформ. Рішення цієї задачі залежить від взаємодії факторів психологічного, лінгвістичного та методичного характеру.

З точки зору лінгвістики помилки при сприйнятті мовних труднощів свідчать про відмінності мов, що вивчаються, а також про взаємодію структур всередині мови. Тому помилки лінгвістичного характеру в багатьох випадках пояснюються внутрішньомовною інтерференцією (внутрішньою) та міжмовною (зовнішньою) інтерференцією. [2; 6]

З психологічної точки зору такі помилки – це результат неправильного розуміння мовних явищ, помилкових асоціацій, недостатньої розвинутої аналітико-синтетичної діяльності студентів, у даному випадку, в розмежуванні омоформ, відсутність міцних навичок зрілого читання. [5]

Лінгвістичному та психологічному аналізу помилок присвячено немало досліджень. Також є роботи, в яких приділяється увага проблемі помилок з методичних позицій [9; 10].

Якщо лінгвістичний аспект явища омонімії є достатньо розглянутим у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників, то проблема навчання розумінню омоформ у процесі читання, тобто сприйняття у писемному мовленні, до сьогодні залишається недостатньо розробленою. Існуючі в методичній літературі роботи з навчання розуміння подібних форм в умовах немовного навчального закладу майже не мають практичного застосування і не вирішують проблеми в плані формування у студентів умінь імовірного прогнозування орієнтовної основи дії по розмежуванню омонімічних форм. Виходячи з цього, була зроблена спроба знайти раціональні прийоми управління діяльністю студентів у подоланні труднощів розуміння омонімічних лексико-граматичних форм у процесі читання за допомогою комплексу вправ з алгоритму розпізнавання омоформ, які розглядаються.

Труднощі щодо розпізнавання омонімічних форм, які виникають у студентів під час навчання зрілого читання з одного боку, і недостатня розробленість методики навчання при читанні текстів у немовному навчальному закладі з іншого, визначають актуальність питання.

Для вирішення прикладних задач навчання необхідно перш за все з'ясувати специфічні особливості омоформ та їхньої класифікації. Під час проведення такого дослідження необхідно використовувати наступні методи:

- критичний аналіз наукової і навчально-методичної літератури з теми дослідження, а також аналіз ряду робіт із суміжних дисциплін (мовознавства, психології, педагогіки, статистики);
- лінгво-статистичний аналіз досліджуваних явищ. Як основний метод виявлення розрізнявальних ознак омоформ було використано дистрибутивний аналіз, який дозволяє уточнити розподіл мовних елементів відносно один одного [4], що допомагає організувати навчання на основі головного принципу пасивної граматики - від мовної форми до потрібного змісту;
- порівняльний аналіз і співставлення випадків зовнішньої подібності елементів речення в сучасній англійській мові;
- критичний аналіз помилок сприйняття омоформ студентами з метою виявлення труднощів розпізнавання омоформ і встановлення операцій, необхідних для їх подолання;
- статистичний аналіз текстів для відбору статистично значущих омоформ, аналіз підручників і навчальних посібників для навчальних закладів немовних спеціальностей, а також узагальнення досвіду викладачів з метою визначення стану навчання розпізнавання омоформ;
- теоретико-експериментальний спосіб моделювання орієнтовної основи досліджуваної дії;
- експериментальна перевірка результативності розроблених прийомів навчання та тренувальної системи:
 - передекспериментальний зріз;
 - бесіди, спостереження;
 - анкетування.

Література:

1. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка / Л.С. Бархударов. – М.: Высшая школа, 1966.
2. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика / Н.Б. Мечковская. – М.: Аспект-Пресс, 2000.
3. Очерки методики обучения чтению на иностранных языках / под ред. И.М. Бермана и В.А. Бухбиндера. – Київ: Вища школа, 1977.
4. Петрова Т.И. Обучение пониманию грамматической омонимии при чтении текстов по специальности на английском языке (1 этап, неязыковой вуз): автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т.И. Петрова. – Киев: КГПИИЯ, 1979.
5. Полюжин М.М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник для техн. ЗВО / М. М. Полюжин, Н. Н. Максимчук, Л. Ф. Омельченко. – Київ: НМК ВО, 1991.

6. Розенцвейг В. Ю. Проблемы языковой интерференции: дисс. ... доктора филол. наук / В. Ю. Розенцвейг. – М., 1975.
7. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К. Фоломкина. – М.: Высшая школа, 2005.
8. Фоломкина С. К. Обучение чтению: текст лекций по курсу "Методика преподавания иностранных языков" / С.К. Фоломкина. – М., 1980.
9. Черниш В.В. Порухення правильності та типові помилки в англomовному професійно орієнтованому говорінні майбутніх учителів / В.В. Черниш // Наукові записки. Серія "Психологія і педагогіка". – Острог: Вид-во Національного університету "Острозька академія", 2008. – Вип. 11.
10. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц / А.Н. Щукин. – М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007.
11. Ямчинська Т.І. Лінгвістичні особливості текстів рекламних анотацій художніх творів сучасної англomовної прози: автореф. дис. ... канд. філол. наук (10.02.04) / Т.І. Ямчинська. – Київ: Київський держ. ун-т, 1997.
12. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes: A learner-centred approach. - Cambridge: CUP, 1987.

к.п.н., доцент Петрова Т.И., доцент Панина Е.В.,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ПОНИМАНИЯ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ

Рассматривается понимание омонимичных форм как один из путей интенсификации обучения зрелому чтению англоязычных текстов.

Ключевые слова: профессионально ориентированный иностранный язык, ЕРР, зрелое чтение, омонимия, интерференция, распознавание омоформ.

Tetyana I. Petrova, Olena V. Panina,
Kyiv National University of Construction and Architecture

COMPREHENSION OF THE ENGLISH SCI-TECH TEXTS

The distinction of homonyms is regarded as a means to enhance the skills of 'mature reading' of the English scientific texts.

Key words: language for professional purpose, EPP, mature reading, interference effect, homonymy, discrimination of homoforms.